

**ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ *Идеолошки дискурс као елемент
конструкције идентитета у драмама Сема Шепарда и Дејвида Рејба*, кандидаткиње
ЉУБИЦЕ ВАСИЋ**

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовео комисију

30. септембар 2015. године, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. др Зоран Пауновић, редовни професор за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност (2006), Филолошки факултет у Београду

2. др Радојка Вукчевић, редовни професор за ужу научну област Енглеска и америчка књижевност (2004), Филолошки факултет у Београду

3. др Драган Бошковић, ванредни професор за ужу научну област Српска књижевност (2011), Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Кликните да бисте почели унос текста.

1. Име, име једног родитеља, презиме:

Љубица (Миодраг) Васић

2. Датум рођења, општина, република:

30.12.1983. године, Крагујевац, Србија

3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:

Кандидаткиња је докторске студије уписала без одбрањене магистарске тезе, на основу високог просека с редовних студија.

4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

Кликните да бисте почели унос текста.

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Идеолошки дискурс као елемент конструкције идентитета у делима Сема Шепарда и Дејвида Рејба

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Докторска дисертација *Идеолошки дискурс као елемент конструкције идентитета у делима Сема Шепарда и Дејвида Рејба*, кандидаткиње Љубице Васић, обухвата 185 куцаних страна. Подељена је на следећа поглавља: 1. Увод; Одређење доминатног идеолошког дискурса у САД (стр. 1-19); 2. Критички дискурс рата у Вијетнаму (стр. 20-29); 3. Критичка хронологија рата (30-53); 4. Идеологија мачизма као елемент доминатне идеологије (стр. 54-60); 5. Позоришни одговор на рат у Вијетнаму (стр. 61-89); 6. Породична трилогија Сема Шепарда као рефлексивна мачизма, културе насиља и Вијетнамског рата (стр. 90-109); 7. Вијетнамске драме Дејвида Рејба (стр. 110-128); 8. Шепардове антиратне драме (129-137); 9. Закључак (138-167). Систематично разврстана и технички беспрекорно израђена Библиографија (стр. 168-184) садржи 265 библиографских јединица.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Уводни део рада доноси језгровито и прецизно почетно одређење места Сема Шепарда и Дејвида Рејба у америчкој књижевности и култури двадесетог века. Реч је о два савремена америчка драмског писца који су своје најзначајније драме написали седамдесетих година прошлога века, обележених болним завршетком Вијетнамског рата и његовим последицама. У позоришном смислу ова декада је наставак бурних шездесетих које је одликовао политички бунт и формално експериментисање прилагођено природи искуства које је драма требало да изрази. Широки дијапазон позоришних праваца који је у то време владао америчким позориштем омогућава нам да дела ове двојице аутора сагледамо из више углова, без потребе уско жанровских одређења.

У америчком позоришту одређени драмски писци су толико снажно задржали свест о времену којем припадају да су се готово поистоветили са декадама у којима су стварали: Јуџин О'Нил са двадесетим и тридесетим, Тенеси Вилијамс и Артур Милер са четрдесетим и педесетим, Нил Сајмон и Едвард Олби са шездесетим и седамдесетим. Међу многобројним савременим америчким ауторима, Сем Шепард се сматра једним од најзначајнијих, а Дејвид Рејб свој статус значајног аутора неспорно оправдава иако није био на исти начин прихваћен ни од стране публике, ни од стране критике, због чега је престао да пише драме и окренуо се роману.

У главном делу рада, кроз компетентну и поуздану анализу дела двојице америчких аутора посматра се период од две декаде након вијетнамског рата, па разматрање стога обухвата и трауматична искуства која прате дешавања од деведесетих година прошлога века до данашњег времена. Тако кандидаткиња луцидно примећује како у драми *Бог накла* (2004) Шепард кроз сценске слике оживљава осећај збуњености типичан за Америку након терористичког напада који се догодио 11. септембра 2001. Писац истражује легитимност једне сасвим нове политике спутавања преко параметара на основу којих

је тешко направити разлику између пријатеља и непријатеља, патриота и издајника, нападача и жртава.

Веома је значајно и запажање кандидаткиње како дела оба аутора конституишу алтернативне приступе горућим проблемима савременог света и Америке, које су у оквирима својих специфичних дискурса анализирали научници из области друштвених наука, политички аналитичари и историчари. Они посебно доприносе америчкој књижевности уметничким истраживањем колективне свести, стрепњи, и страхова, што чини неопходним упуштање у компликоване и вишеслојне трауматичне теме. Оба аутора ослањају се на посебну природу драме као уметничке форме, па тако обогаћују разноврсну семиотику позоришне праксе својим настојањима да истраже области где питање самопозиционирања представља централну тачку интересовања. Жеља да се продре у саму срж самообликовања, и воља за успешним препознавањем значајних тачака личног и колективног идентитета од великог су значаја за Рејбове и Шепардове драме, указује ауторка дисертације.

Током људске историје, реакције на рат и на широко распрострањене и вишеслојне сукобе дуго су биле посматране као покушај самодефинисања и самопласирања на јавном/националном, као и на приватном/индивидуалном нивоу. У том смислу, кандидаткиња с разлогом напомиње да су драме двојице аутора о којима је реч у овој дисертацији настале у постмодерном контексту карактеристичном по опадању историчности. Фредрик Џејмсон примећује да се опадање историчности у овом тренутку дешава убрзаним ритмом који повлачи за собом субјекат „који није у могућности да на адекватан начин прикаже тренутно искуство,“ те на тај начин остаје ограничено на област унапред детерминисан превагом „симулакрума... онога што би Сартр назвао дерационализацијом свакодневнице“. Усредсређујући се превасходно на колективно прихватање и интерпретацију ратног искуства, важно је приметити да се овакав начин „дерационализације“ рапидно развија до те мере да су неки аутори и мислиоци, попут Жана Бодријара, давали изјаве попут оне да се „рат у Заливу заправо никада није ни догодио,“ односно да се чињеницама историје која је у току манипулише путем медија, што је релативизација која је наишла на оштру осуду већине прогресивних уметника и интелектуалаца.

Насиље које је последњих деценија ескалирало у свакодневном животу Америке, Сем Шепард и Дејвид Рејб као и њихове многобројне колеге видели су као продужетак ратне психозе и пропаганде засноване на доминантној идеологији патријархализма, мачизма и милитаризма од којих је створена читава нова митологија, која у суштини није ништа друго до лоше прикривена идеологија профита односно „слободног тржишта“, о чему су са дубоким увидом у проблематику писали теоретичари из друштвених наука који су открили узроке и последице оваквог стања које су Шепард и Рејб упечатљиво драматизовали у својим каснијим комадима.

Експериментисање са позоришним конвенцијама и субјективним представама ауторових личних визија замена су за мимезис, јер су ови аутори више заинтересовани за редефинисање онога што заправо конституише значење, и за испитивање граница драме као перформанса. У својој студији *Модерна америчка драма* Кристофер Бигзби примећује да је Сем Шепард „у перформансу пронашао симболе живота који представљају отелотворење прича са кореном у ритуалу и миту, као и у садашњости где се

не прави јасна разлика између глуме и бивствовања“ . Ова двојност налази се у центру Шепардове и Рејбове потраге за стабилним идентитетом у касном двадесетом веку.

У завршном делу рада, кандидаткиња с убедљивом аргументацијом извлачи закључке о заједничким одликама двојице аутора чије је дело у средишту пажње у овој по свему успелој дисертацији. Шепарда и Рејба, указује ауторка, повезује пре свега став о драми као постмодерном конструкту који истражује границе између играња улоге и аутентичности, представе и бивствовања. Сем Шепард и Дејвид Рејб, данас свакако водећи амерички драмски писци, били су међу првима који су настојали да истраже поменуте границе кроз испитивање елемената америчког идентитета.

VI Списак научних и стручних радова који су објављени или прихваћени за објављивање на основу резултата истраживања у оквиру рада на докторској дисертацији:

Васић, Љубица, Херменеутички приступ поимању појма времена у роману *Госпођа Даловеј* Вирџиније Вулф“, *Савремена проучавања језика и књижевности, година I/књига 2*, зборник радова са I научног скупа младих филолога Србије, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац, 2009. ISBN 978-86-85991-17-2 од 37-45 стр. COBISS.SR.ID 173521420, М-63

Васић, Љубица, „Мит и лудило у драми Сема Шепарда *Покопано дете*“, Наслеђе, год. 6, бр. 14/2, Крагујевац, 2009. UDK 821.111 (73).09-2 Шепард С. ISSN 1820-1768 COBISS.SR.ID 115085068 од 63-71 стр., М-51

Васић, Љубица, “Transformation of mythical codes in *Buried Child* a play by Sam Shepard”, *Language, Literature and cultural policies – from evolution to involution*, зборник радова са међународне научне конференције Универзитета у Крајови, Румунија, 2010., М23

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација „Идеолошки дискурс као елемент конструкције идентитета у драмама Сема Шепарда и Дејвида Рејба“ има за предмет истраживање начина на који су поменута двојица аутора приказали улогу идеолошког дискурса у конструисању личног и колективног идентитета својих драмских јунака, у драмама чија радња је смештена у судбоносно раздобље америчке националне историје у годинама после рата у Вијетнаму. Полазну тачку чине ставови неколико теоретичара који, попут Фредрика Џејмсона, на пример, говоре о такозваном политичком несвесном или присуству идеологије, политике и историје у књижевном делу, односно начину на који

књижевни текст раскрива идеолошки дискурс који је често сакривен иза владајућих митова који потхрањују лажну слику улепшане стварности.

У дисертацији је аргументовано указано на многе аналогije између двојице аутора, посебно у драмама написаним седамдесетих година двадесетог века; важно је напоменути да те аналогije нису до сада биле предмет опсежног научног изучавања. Како кандидаткиња истиче, позната нам је само једна компаративна студија о двојици аутора, William W. Demastes-a "The Hurlyburly Lies of the Causalist Mind: Chaos and the Realism of Rabe and Shepard", у монографији *Realism and the American Dramatic Tradition*, објављеној 1996. године. Докторска дисертација Љубице Васић не ослања се на закључке до којих се дошло у поменутој студији, већ пружа оригиналне увиде о два значајна писца који су писали о темама релевантним за савремену Америку и свет, указујући на то да се оригинална драмска техника којом су повезани креће између савременог реализма и својеврсног савременог експресионизма.

У раду Љубице Васић обављено је и исцрпно промишљање појма идеологије као темеља колективног идентитета, који као такав пресудно утиче и на обликовање индивидуалног идентитета, као и статуса савременог америчког субјекта и његовог односа према свом природном и социјалном окружењу како су репрезентовани у драмама Шепарда и Рејба. Кандидаткиња драме двојице аутора карактерише као достигнућа која своју енергију црпе из „гласне идеолошке тишине“ поствијетнамске Америке. С тим у вези темељно је истражен и процес рушења митова у драмама, који ослобођену свест усмерава ка сагледавању суштинске истине одбацивањем њеног привида и на тај начин човека враћа изворним вредностима.

По многим својим одликама изузетно оригинална, докторска дисертација Љубице Васић истовремено се надовезује на актуелна истраживања у свету у области драме и Америчких студија, и пружа сасвим ново увид у оквирима поменутих области. С обзиром на значај америчке цивилизације у савременом свету, ова дисертација даје вредан допринос продубљивању њеног разумевања кроз теоријско промишљање једног значајног проблема идентитета.

У раду су преиспитане и убедљиво доказане следеће хипотезе:

- постојање идеолошке контекстуализације унутар постмодерног теоријског дискурса;
- присуство идеологије у процесу историзовања и њена међузависност с политиком и митом;
- постојање утицаја културолошких стереотипа на семантичке и синтаксичке кодове као посреднике између аутора и њихове публике;
- контекстуализација историје и идеологије у драмама Сема Шепарда и Дејвида Рејба.

Поврх тога, у дисертацији је кроз компаративну анализу драмског стваралаштва Сема Шепарда и Дејвида Рејба представљен културолошки профил Америке седамдесетих и осамдесетих година двадесетог века у којима су настале драме ове двојице аутора. Дисертација, надаље, пружа и целовиту анализу драмског приказа потраге за идентитетом са становишта идеологије прерушене у савремене политичке, културолошке и социјалне аспекте, и доказује сложеност овог утицаја. Анализа има два основна аспекта, социолошки и архетипски, и оба су првенствено усмерена на посматрање последица које је на свест америчког друштва оставио рат у Вијетнаму као преломна тачка у формирању америчког идентитета.

Анализа формалног, идејног и тематског склопа драмског стваралаштва Шепарда и Рејба утврдила је идеолошку повезаност међу теоретским претпоставкама на којима почива конструкција идентитета. Поуздано су утврђене идејне и идеолошке сродности Шепардових и Рејбових драма заснованих на константној потрази за идентитетом и критици доминантом идеологијом наметнутог конструкта идентитета.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА
НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Промишљеним и теоријски чврсто утемељеним ишчитавањем драмског опуса двојице савремених америчких писаца, Сема Шепарда и Дејвида Рејба, кандидаткиња је дошла до читавог низа истински иновативних увида и закључака. Те је закључке у својој докторској дисертацији изложила прегледним и јасним научним стилем, који употпуњује одличан утисак о овом научном делу.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

На основу свега изложеног, сматрамо да је Љубица Васић обрадом теме под насловом *Идеолошки дискурс као елемент конструкције идентитета у драмама Сема Шепарда и Дејвида Рејба* сачинила вредно научно дело, од несумњивог значаја за српску англистику и науку о књижевности. Због тога предлажемо наставно-научном већу Филолошког факултета да ову докторску дисертацију прихвати, а кандидакињи одобри приступ усменој одбрани рада.

КОМИСИЈА:

др Зоран Пауновић

др Радојка Вукчевић

др Драган Бошковић

